

Müəllim müqəddəsliyini yaşatmış insan

İnsan əməli şəxsi ləyaqətilə özünü təsdiqləyir. Belə adamlarda gözəllik qanunları ilə qurub yaratmaq, həyat həqiqətinə, nəcibliyə, mənəvi zənginliyə, saflığa meyil güclü olur. Xeyirxahlıq, qayğıkeşlik, seçdiyi sənətin müqəddəsliyini qorumaq, nüfuzunu saxlamaq ali məqsədə çevrilir.

Lətif Soltan oğlu Mustafayev də məhz bu cür ləyaqətli həyat yolu keçmiş və özündən sonra xoş təəssüratlar yaratmaqla qəlblərdə dərin iz buraxmış şəxsiyyətlərdən olub. Görkəmli alim, pedaqoq və ali məktəb tədrisi sahəsində tanınmış mütəxəssis kimi böyük hörmət qazanıb.

XX əsrin 60-cı illərinin əvvəllərində gənc yaşında Azərbaycan Politeknik İnstitutunun (indiki Azərbaycan Texniki Universiteti), "İstehsalın iqtisadiyyatı, təşkili və planlaşdırılması" kafedrasının müəllimi vəzifəsində çalışırdım. Elmi-pedaqoji fəaliyyətimin ilk illəri idi və hesab edirəm ki, çox sanballı və nüfuzlu adamlarla rastlaşmağıma və birgə işləməyimə görə bəxtim yaman gətirmişdi. Onların iş üslubları, tövsiyələri, məsləhətləri, işə yanaşmaları, şəxsi nümunələri mənim üçün, mənim kimi gənc elmi-pedaqoji kadrlar üçün çox böyük örnək idi. Bu nüfuzlu ağsaqqaların arasında Lətif müəllimin özünəməxsus yeri var idi.

Lətif müəllim Azərbaycan Dövlət Universitetində, sonra isə Azərbaycan Politeknik İnstitutunda özünün çoxsaylı elmi, pedaqoji və ictimai fəaliyyətində Azərbaycanın pedaqoq-alim adını yüksəkliklərə qaldırmaqla doğma respublikamız üçün yüksəkixtisaslı milli kadrların hazırlanması sahəsində öz qüvvə və bacarığını sərf etmişdir.

O, qarlı-şaxtalı bir qış günündə —1914-cü il dekabr ayının 30-da Qədim Şamaxı torpağında qulluqçu ailəsində anadan olmuşdur.

Atası Məşədi Soltan və babası Hacı Molla Qani öz dövrü üçün geniş savadın sahibi idilər və təhsilə, biliyə çox böyük önəm verirdilər. Təsədüfi deyil ki, Lətif müəllimin böyük bacısı Fatma xanım Mirsəlimova kimya və tibb sahələri üzrə iki ali təhsil almış ilk Azərbaycan qadınıdır. Qardaşı İbad Soltan oğlu Mustafayev isə görkəmli alim, geologiya-mineralogiya elmləri doktoru olaraq uzun illər Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının professoru idi.

Hələ uşaq ikən atasını itirmiş balaca Lətif müstəqil həyata qədəm qoyaraq, təbiət elmlərinə böyük maraq göstərmişdir. 1932-ci ildə N.Nərimanov adına Sənaye Texnikumunu əla qiymətlərlə bitirərək kimyaçı-texnik ixtisası almış və bu ixtisas üzrə sonrakı 4 il ərzində "Azyod" trestində və Stalin adına Neftayırma Zavodunda işləmişdir. Texnikumda və istehsalatda qazanmış olduğu biliyi və qabiliyyəti artırmağa xüsusi marağın nəticəsi olaraq o, 1936-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin kimya fakültəsinə daxil olmuş və Böyük Vətən Müharibəsinin başladığı ərəfədə oranı fərqlənən diplomu ilə bitirmişdir.

1941-ci il iyulun 28-də Lətif Mustafayev Sovet ordusu sıralarına səfərbər olunmuş, 1944-cü ilin avqustuna qədər döyüşən ordu sıralarında alman-faşist işğalçılarına qarşı qəhrəmancasına vuruşmuşdur. Hələ müharibənin başlanğıcında Moskva şəhərində K.Voroşilov adına Hərbi Akademiyaya nəzəndə komandir heyəti kurslarında hazırlıq keçərək Şimali Qafqaz və Krım cəbhələrində faşist işğalçılarına qarşı döyüşən qoşunlarda baş leytenant rütbəsinə qədər xidmətinin, ayrıca kimya hissəsinin, kimya mühafizəsi rotasının komandiri vəzifələrində xidmət etmişdir. İki dəfə ya-

ralanmışdır. Axırıncı dəfə yaralandıqdan və üç aylıq müalicədən sonra Böyük Vətən Müharibəsinin əlili olmuş, 1944-cü ilin axırlarında təqaüdə göndərilmişdir. Böyük şücaət və vətənpərvərlik göstərmiş Lətif Mustafayevin döyüş yolu beş medal və "Böyük Vətən Müharibəsi" ordeni ilə qiymətləndirilmişdir. Sovet ordusu sıralarından tərxis olunduqdan və Bakıya qayıtdıqdan sonra geniş savadı, intellekti, ciddiliyi ilə seçilən, tələbkar, iradəli, çətinliklərdən alınacaq çıxmış 30 yaşlı zabıt Azərbaycanın Maarif Nazirliyinin Ali Təhsil Müəssisələri və Pedaqoji məktəblər idarəsinin rəisi vəzifəsinə təyin olunmuş və həmin vəzifədə 1946-cı ilin sentyabrına qədər işləmişdir. Nazirlikdə işləməklə yanaşı eyni zamanda Azərbaycan Dövlət Universitetində və Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunda müəllimlik etmişdir. O, müəllimlik fəaliyyəti ilə bərabər elmi axtarışlara da böyük üstünlük verirdi. Buna elmi konfransların birində Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Prezidenti, görkəmli kimyaçı alim Yusif Məmmədliyəv ilə tanış olmaq da az təsir göstərməmişdir. Məhz onun dəvətilə 1946-cı ilin yeni dərs ilində Azərbaycan Dövlət Universitetinin neft-kimya kafedrasına baş müəllim təyin edilmişdir. İstedadlı və çalışqan, işini-sənətini sevmən, ona çox məsuliyyətlə yanaşan, məqsədyönlülüüyü ilə fərqlənən gənc mütəxəssis böyük həvəslə, elmi axtarışlarını davam etdirmək arzusu ilə universitetin aspiranturasına daxil olmuşdur. Ona həvalə edilmiş elmi-tədqiqat işinin öhdəsindən uğurla gələn Lətif Mustafayev 1952-ci ildə "Alkolxlorlanların sintezi, onların sürtkü yağlarına və köpüklərə qarşı əlavələrə çevrilməsi" mövzusunda, Yusif Məmmədliyəvin elmi rəhbərliyi ilə namizədlik dissertasiyası müdafiə etmiş, kimya elmləri namizədi adına layiq görülmüş, bir il sonra həmin kafedranın dosenti vəzifəsinə təsdiq olunmuşdur.

Yusif Məmmədliyəvin rəhbərliyi altında işləmək Lətif Mustafayevin gələcək əmək və həyat yolunda silinməz iz buraxmışdı. Yaşlarında olan fərqə baxmayaraq onlar çox mehriban dost olmuşlar. Hər sahədə dünya şöhrətli müəlliminə oxşamağa can atan gənc müəllim-alim ondan ali məktəb müəlliminin və əsl alimin həyat prinsiplərini öyrənmişdir. Onun əsas həyat prinsipləri öz işinə hədsiz bağlılığı, ali məktəb müəlliminin-alimin yüksək mənəvi-etik normaları, səriştəlilik və yüksək professionalıq idi.

Altmışıncı illərin əvvəlindən onun həyatında yeni mərhələ başlayır. 1960-cı ildə müsabiqədə müvəffəqiyyət qazanan Lətif Mustafayev Azərbaycan Politeknik İnstitutunun ümumi kimya kafedrasının müdiri seçilərək 1972-ci ilədək həmin vəzifədə çalışmışdır. Sonralar 1985-ci ilin avqustunda təqaüdə çıxanadək həmin kafedranın dosenti vəzifəsində işləmişdir. O, yeni qüvvə ilə işə yanaşmış, kafedra laboratoriyasının maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsində çox işlər görərək laboratoriyayı daha mükəmməl yeni təcrübə-sınaq avadanlıqları ilə təchiz etmişdir. Bu da öz növbəsində tələbələrə keçirilən dərslərin səviyyəsinin yüksəldilməsinə və öyrənilən fənlərin qavranılmasına öz köməyini göstərmişdir. Elmi-praktik işlər artıq Bakı, Sumqayıt və Respublikamızın digər sənaye şəhərlərində yerləşən neftayırma, nəhəng-kimya və neft-kimya sənaye müəssisələri əsasında aparılmağa başlanmışdır.

Aparılmış elmi-tədqiqat işlərinin tətbiqi iqtisadi və texnoloji səmərəlilik, habelə ekoloji təhlükəsizliyə böyük faydası ilə nəticələnirdi. Elmi uğurlarını nəzərə alaraq 1964-cü ildə Amerika Birləşmiş Ştatlarının nüfuzlu Princeton Universiteti tərəfindən hazırlanmış "Sovetskiy Uçenyı" toplusuna Lətif Mustafayevin də adı daxil edilmişdir.

Politeknik İnstitutunda işlədiyi bütün dövr ərzində Lətif Mustafayev özünü yüksəkixtisaslı və təcrübəli pedaqoq kimi göstərmişdir. Onun Azərbaycan və rus bölmələrində mühazirələri, laboratoriya işlərinin metodikası dərin mahiyyəti ilə fərqlənirdi. Pedaqoji işi ilə yanaşı, Lətif Mustafayev mütəmadi olaraq öz üzərində işləyir, siyasi və elmi biliklərini artırır, müstəqil elmi-tədqiqat işi aparır, öz tədqiqatlarının nəticələrinə görə elmi simpoziumlarda və dövr

nəşriyyatda çıxış edirdi. O, respublikamızın ali məktəblərində oxuyan tələbələr üçün bir sıra əhəmiyyətli dərslərlər, dərs vəsaiti, metodik göstərişlər, tədris proqramları hazırlamışdır. Tələbələr tərəfindən əlavə dərs vəsaiti kimi istifadə edilən bir sıra elmi-populyar broşürlərin müəllifidir.

Lətif Mustafayev Azərbaycan və keçmiş müttəfiq respublikaların jurnal və elmi məcmuələrində dərc edilmiş 40-a yaxın sənəballı məqalənin müəllifidir. Moskvada, Leninqradda, Kiyevdə və Bakıda dərc edilən çoxlu dərslər və monoqrafiyada onun tədqiqatlarına istinad edilmişdir. Elmi-tədqiqat və pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı Lətif Mustafayev Politeknik İnstitutunun ictimai həyatında da çox fəal iştirak edirdi. Tələbələrin, professor-müəllim heyətinin böyük hörmətini qazandıran Lətif Mustafayev daim ayrı-ayrı ictimai, elmi təşkilatların və xalq deputatları sovetlərinin rəhbər orqanlarına və üzvlüyünə seçilmişdir.

Biz cavan alimlər, müxtəlif kafedraların, laboratoriyaların müəllimləri, tələbə təşkilatlarının rəhbərləri və dekanlıq hər hansı bir sahədə Lətif müəllimlə əməkdaşlıq edərkən o, özünəməxsus yüksək nəzakətlə, ziyallıqla öz iradə və təkliflərini verməklə, qarşıda duran problemlər və onların həlli yollarını göstərirdi. Lətif müəllim hamı üçün arzu olunan, onunla ünsiyyətdən rahatlıq tapan şəxsiyyət idi.

Onun böyüklüyü, xeyirxahlığı, əməksevərliyi rəhbərlik etdiyi kafedrada, institutun elmi şurasının iclasında, həmçinin texnologiya və digər fakültələrdə, elmi simpozium və sessiyalarda, ali məktəblərdə tədris olunan tələbə və tədris təlim proqramları üzrə, elmi fənlər üzrə və yaxud da adi iməciliklərdə özünü qabarıq şəkildə göstərirdi. O, çox mehriban və həmkar olduğu şəxslərlə tez əlaqə yaratmaq məharətinə malik olduğundan öz kolleqaları, cavan pedaqoqlar və tələbələrə ünsiyyətdə olmağa xəsislik etməzdi və xüsusən qeyd etmək lazımdır ki, Lətif müəllim hər hansı tədbirin iştirakçısı olubsa, baxmayaraq ki, qarşısında duran fikri, özünün fikri ilə üst-üstə düşmürdü o, əks fikri daşıyan şəxsə də həmişə hörmətlə yanaşırdı. Çünki onu ilk növbədə aparılan işin mahiyyəti və nəticəsi maraqlandırır. Gənc müəllimlər, təcrübəli müəllimlər, AzPİ-nin əməkdaşları Lətif müəllimin geniş erudisiyasına və yüksək intellektual səviyyəsinə nəzərə alaraq tez-tez ona müraciət edirdilər. Onu narahət edən problemlərdən biri də elmə və təhsilə münasibəti idi. Lətif müəllim həmişə gənc nəsə öz bilik və bacarıqlarını vətənin və xalqın mənafeyi naminə yönəltməyi tövsiyə edirdi.

Lətif müəllim həm də yaxşı ailə başçısı idi. Onun həyat yoldaşı nüfuzlu həkim-pediatr Qəmərxanım 65 il müxtəlif xəstəxanalarda körpələrin və uşaqların müalicəsinə və sağlamlığının qorunmasına həyatını həsr edib.

Lətif müəllimin və Qəmərxanımın ali təhsilli iki övladı —qızı və oğlu, dörd nəvəsi və üç nəticəsi vardır.

Ziyalı mühitini öz ailələrində də qoruyub saxlayırlar, onların hamısı ata və babalarının arzusu və istəklərini layiqincə davam etdirirlər.

Vicdanla çalışdığına və şəərəfli əməyinə görə Lətif müəllimə dəfələrlə təşəkkür elan edilmiş, fəxri fərmanlarla təltif olunmuşdur. O, üst-üstə 14 hökumət təltifinə layiq görülmüşdür.

Lətif müəllim hamıya hörmət və nəzakətlə yanaşan həssas qəlbi, nəcib, güclü, son dərəcə intizamlı, sadə, eyni zamanda çox tələbkar bir şəxs olmuşdur. Məhz həmin bu xüsusiyyətlərinə görə həm həkmlarları, həm də tələbələrini tərəfindən sevilən bir şəxsiyyət olmuşdur. Həmişə azərbaycanlı alim və pedaqoq adını yüksək səviyyədə, ləyaqətlə daşımış Lətif Soltan oğlu Mustafayev 1988-ci ilin iyul ayında Bakıda vəfat etmişdir.

İyirmi yeddi ildir ki, Lətif müəllim aramızda yoxdur. Ancaq onunla birlikdə işləmiş və onun tələbəsi olmaq səadətinə nail olmuş şəxslərin qəlbində, yaddaşında o, gözəl alim və pedaqoq, mehriban insan kimi daim yaşayacaqdır.

Sabir CÜMŞÜD,
Azərbaycan Texniki Universitetinin iqtisadi nəzəriyyə və xidmət sahələrinin iqtisadşunu kafedrasının professoru, iqtisad elmləri doktoru.